

INGLIZ TILI DARSLARIDA O`QUVCHILARNING LUG`AT BOYLIGINI OSHIRISH
NAZARIYASI

Shirinova Venera Gafurovna

Toshkent shahar Yashnobod tumani 145-son umumta'lim maktabi

Ingliz tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya. *Mazkur maqolada ingliz tili darslarida qo'llaniladigan interfaol usullar, o'quvchilarning lug'at boyligini oshirishda qo'llaniladigan metodlar haqida so'z borgan. Ingliz tili darslarida o'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatish oldimizda turgan muhim vazifadir. Biz bilamizki, hozirgi ta'lim jarayonida o'quvchi subyekt bo'lishi lozim. Darslarga qo'yilgan eng muhim talablardan biri o'quvchini mustaqil fikrlashga o'rgatishdir.*

Kalit so'zlar: *Ingliz tili, dars, interfaol usullar, o'quvchi, lug'at boyligi, metodlar, so'z, ta'lim tizimi.*

Yurtimiz mustaqillik yillarida buyuk o'zgarishlar tomon yuz tutdi. Bu ayniqsa ta'lim tizimida yaqqol ko'rinadi. Chunki ta'lim tizimi o'z oldiga erkin fikrlovchi, barkamol, yetuk shaxsni tarbiyalashni vazifa qilib qo'yadi. Buning uchun biz o'qituvchilar dars davomida yangicha usullardan samarali foydalanishimiz lozim. Jahondagi rivojlangan davlatlarning tajribasi ilg'or pedagogik texnologiyalarga asoslangan holda o'quvchi yoshlarning bilim olishiga bo'lgan qiziqish va ehtiyojlarini qondiribgina qolmasdan, yuqori malakali mutaxassislar yetishtirish berish vazifalarini ham hal qilmoqda.

Kadrlar tayyorlash sohasidagi davlat siyosati insonni intellektual va ma'naviy - ahloqiy jihatdan tarbiyalash bilan uzviy bog'liq bo'lgan uzluksiz ta'lim tizimi orqali har tomonlama barkamol shahs – fuqaroni shakillantirishni nazarda tutadi. Shu tarzda fuqaroning eng asosiy konstitutsiyaviy huquqlaridan bilim olish, ijodiy qobiliyatini namoyon etishdir. —Ta'lim to'g'risidagi Qonun va kadrlar tayyorlash milliy dasturi talablariga binoan darslarni an'anaviy tarzda emas, noan'anaviy tarzda tashkil etishimiz lozim bo'ladi. Buning uchun biz o'qituvchilar ko'p izlanishimiz kerak. Jahon tillari orasida ingliz tili o'ziga xos mavqega ega. Ushbu xalqaro til Dunyo miqyosida muloqot vositasiga aylangan, hozirda yer yuzining barcha mintaqalarida inglizcha nutq yangramoqda. U rivojlangan mamlakatlar - Buyuk Britaniya, AQSh, Kanada, Avstraliya kabi mamlakatlarda davlat tili maqomini olgan. Vatanimizda ham ingliz tilini o'rganishga alohida e'tibor berilmoqda. Bizning bobokalonlarimiz chet tillarni puxta bilganlar va ilm-fan, madaniyat tarixida olamshumul kashfiyotlar yaratishgan.

Biz yoshlarni avlodlarimiz ruhiga munosib bo'lgan holda, chet tillarni puxta egallashga o'rgatishimiz lozim. Ingliz tilida erkin so'zlashish uchun o'quvchining lug'at boyligini oshirish lozim. Bu vazifani hal qilishda har xil o'yinlardan foydalanish ijobiy natija beradi. O'yinlar orqali so'zlar o'rgatilsa o'quvchilar yangi so'zlarni tez ilg'ab

olishadi va bu soʻzlar ularning xotirasida bir umrga qoladi. Bunday oʻyinlar butun sinf bilan, yoki kichik-kichik guruhlariga boʻlingan holda oʻrgatilishi mumkin. Keling, oʻqituvchilar yangi soʻzlarni oʻrgatayotganlarida qanday uynlardan foydalanishlari mumkinligini koʻrib chiqaylik:

1. Xotirani mustahkamlovchi oʻyin (Memory game) Bir oʻquvchi bitta gap aytadi boshqa oʻquvchi shu gapga bir soʻz yoki gap qoʻshadi:

1-oʻquvchi: My friend came.

2-oʻquvchi: My friend and his mother came.

3-oʻquvchi: My friend and his mother came by train.

Qaysi oʻquvchi soʻz qoʻsha olmasa yoki xatoga yoʻl qoʻysa oʻyinni tark etadi.

2. Soʻz bogʻliqligi oʻyini (Word association) Bir sinf turkumiga oid soʻzlar olinadi. Masalan:

Uy jihozlari jihozlariga oid soʻzlar.

1-oʻquvchi: a Sofa.

2-oʻquvchi: a table.

3-oʻquvchi: a chair.

4-oʻquvchi: the piano.

Qaysi oʻquvchi tezda soʻz topa olmasa oʻyinni tark etadi.

3. Mimika (Miming) Bu oʻyin yuqori sinf oʻquvchilari uchun moʻljallangan boʻlib, oʻquvchilar koʻp soʻzlarni bilishlari yaʼni lugʻatlari boy boʻlishi kerak. Bu uyn kasbga oid boʻlishi mumkin. Boshlovchi biror kasb egasiga doir harakat qilib koʻrsatadi, qolganlar bu soʻz qaysi kasbga oid ekanligini topishlari kerak, aks holda ular savol berishlari mumkin:

Dou you work with children? Do you work in the evening?

4. Kasbga oid ish qurollari haqidagi oʻyin (Guess the tool) Oʻqituvchi oʻquvchilarni juftlikka ajratadi. Ikki oʻquvchini yuzma yuz qilib ularga soʻzlar yozilgan kartochkalarni beradi.

Masalan: Knife and cook, pen and pupil. Bu oʻquvchilar yozuvni bir biriga koʻrsatmasligi kerak. Oʻquvchilar kartochkadagi ish qurolining nomini aytmasdan, oʻsha soʻzni tasvirlashlari shart. Boshqasi oʻsha ish qurolini topishi kerak:

1-oʻquvchi: It is used for cutting things (bread, vegetables).

2-oʻquvchi: It is a knife. We use it to prepare meals.

5. Kishilar ovozlari orqali soʻz topish (Human sounds) Bu uyinda oʻquvchilar kishilar xursand boʻlganda, xafa boʻlganda, kasal boʻlganda qanaqa ovoz chiqarishini oʻrganadilar. Oʻqituvchi: You are at the concert, at the stage.

Oʻquvchi: Sings and says I am singing.

Oʻqituvchi: Someone is here... Oʻquvchi: Whispers some thing and says I am whispering.

Oʻqituvchi: You hurt your leg.

Oʻquvchi: Screams and says I am screaming.

O`yin oxirida o`quvchilar o`zlari xuddi shunday harakatlar topib, aytishlari va ijro qilishlari mumkin.

6. Maslahat zanjiri o`yini (Suggestion chain) Bu o`yinda o`quvchilar bo`sh vaqtini o`tkazish uchun taklif kiritishadi. Buning uchun ularning har biri bugun kechqurun yoki ertaga tushdan keyin yoki bo`lmasa dam olish kunlarini qog`ozga yozib oladilar, keyin birortasi o`yinni boshlashadi boshqa o`quvchilar ham o`z fikrlarini bildirishadi:

1-o`quvchi: Let's go to the football match.

2-o`quvchi: No, not football. What about going to the concert?

3-o`quvchi: We could go to the concert.

4-o`quvchi: No, not to the concert.

Why don't we visit to the country? O`yin shu tartibda davom ettiriladi. Hamma o`quvchilar o`z takliflarini aytib bo`lishlari shart. Kim taklifini to`g`ri ayta olmasa yoki gapda oldin aytilgan fe`l takrorlansa uyindan chiqadi.

7. Ogohlantirish, bildirish iboralariga oid o`yin (Notices and warming practices) O`qituvchi ikki turdagi kartochkalarni tayyorlaydi. Birinchi turdagi kartochkalarda ba`zi joylarda aytiladigan iboralar va gaplar yoziladi. Ikkinchi tur - kartochkalarda esa shu gaplar va iboralar aytish mumkin bo`lgan joylar ko`rsatiladi.

Masalan:

1-o`quvchi: Many students are reading books.

2-o`quvchi: In the library.

3-o`quvchi: Tickets are sold out.

4-o`quvchi: Out side the theatre.

5-o`quvchi: Queue for currency exchange.

6-o`quvchi: Inside a bank.

8. Mantiqni kuchaytirish uchun ishlatiladigan o`yin (Exaggerate) Bu usul o`quvchilarga turli sifatlarni tanlash imkonini beradi. Buning uchun o`qituvchi har xil tipdagi savollar yozilgan kartochkalarni tayyorlab qo`yadi: It isn't very iterestiny, is it? She is very pretty, isn't she? Did you have a good day? Kartochkalar stol ustiga qo`yiladi. O`qituvchi o`quvchilardan birini chaqirib, kartochkalarning birini olib, savolini o`qishini buyuradi. Bu o`quvchi boshqa o`quvchidan sifatlarni ishlatgan holda savolga javob berishini so`raydi.

1-o`quvchi: She cooked nice meals, didn't she? Azim?

2-o`quvchi: (Azim) Nice? She cooked delicious. Kim sifatlardan o`rinli foydalana olmasa yoki xatoga yo`l qo`ysa yutqazgan hisoblanadi.

9. Gaplarni kengaytirish uchun ishlatiladigan o`yin (Expand the sentences) Bu o`yin ham sifatlarga taalluqli bo`lib, gaplarda bir necha sifatlarni ishlatilishi lozim: O`qituvchi: He ate an apple.

1-o`quvchi: He ate a red apple.

2-o`quvchi: He ate a red big apple.

Bu turdagi o`yinlar hamma yoshdagi o`quvchilar, o`quvchilarga ingliz tili so`z boyliklarini oshirishga yordam beradi. Ingliz tili o`qituvchilari ingliz tili o`rganuvchilarining yosh xususiyatlari va bilim darajalarini hisobga olgan holda o`yin shartlarini oson yoki murakkablashtirishlari mumkin.

Xulosa qilib shuni aytish joizki bu o`yinlarni bolalarning saviyasi yoki yoshiga qarab osonlashtirish yoki qiyinlashtirishimiz ham mumkin. Ushbu interfaol o`yinlarning maqsadi turlicha bo`lib bu o`yinlar orqali diqqatni jamlash, so`z boyligini oshirish, tezkorlik, aqlilik, ziyrak asosiysi esa darsni qiziqarli tarzda o`zlashtirib,yodda saqlab qolishimiz mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1. Mahmudova —Pedagogika o`quv darsligi.
2. www.englishclub.com/esl-activities
3. www.eslgamesworld.com/ClassroomGames.html